

CZU: 343.1

[https://doi.org/10.52277/1857-2405.2025.4\(75\).03](https://doi.org/10.52277/1857-2405.2025.4(75).03)

PROBLEMATICA ADMISIBILITĂȚII CITIRII DECLARAȚIILOR MARTORULUI ABSENT ÎN ȘEDINȚA DE JUDECATĂ

Dumitru HMELI,
audient INJ,
candidat la funcția de procuror
<https://orcid.org/0009-0006-0409-6582>

Ecaterina ȘAPORDA,
audientă INJ,
candidată la funcția de procuror
<https://orcid.org/0000-0001-6834-5775>

SUMAR

Acest articol analizează instituția citirii declarațiilor martorilor absenți în ședința de judecată, subliniind importanța unei abordări echitabile în procesul penal. Se prezintă reglementările din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, cu accent pe dispozițiile privind audierea martorilor în faza urmăririi penale și citirea depozițiilor în comparație cu reglementările din Federația Rusă și România. Articolul evidențiază necesitatea coroborării probelor, asigurarea garanțiilor procesuale și protejarea dreptului la confruntare și apărare, pentru a menține echilibrul procesual.

Cuvinte-cheie: *declarații, martor, proces judiciar, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, proces echitabil, dreptul la apărare, egalitatea armelor.*

Introducere

În cadrul procesului penal, organul de urmărire penală și judecătorul au de stabilit fapte concrete, săvârșite anterior, urmând să procedeze la o cunoaștere inversă, de la cunoscut la necunoscut. Pe baza informațiilor primare, aceste organe refac, cu ajutorul probelor, traseul infracțional, în

THE ISSUE OF ADMISSIBILITY OF READING TESTIMONIES FROM ABSENT WITNESS AT THE COURT HEARING

SUMMARY

This article analyzes the institution of reading the testimonies of absent witnesses in court, emphasizing the importance of a fair approach in criminal proceedings. It presents the regulations from the Criminal Procedure Code of the Republic of Moldova, focusing on the provisions regarding witness questioning during the investigation phase and the reading of depositions, and compares them with the regulations in the Russian Federation and Romania. The article highlights the need for evidence corroboration, the assurance of procedural guarantees, and the protection of the right to confrontation and defense, in order to maintain procedural balance.

Key-words: *testimonies, witness, judicial process, European Court of Human Rights, fair trial, right to defense, equality of arms.*

așa fel încât el să exprime convingerea că reprezintă adevărul [3].

Fiind o sursă de informații directă și adesea indispensabilă, declarațiile martorilor pot avea o valoare probatorie semnificativă atât individual, cât și în corelare cu alte mijloace de probă, cum ar fi înscrisurile, înregistrările audio-video sau expertize. În funcție de circumstanțele fiecărui caz, mărturiile pot contribui la confirmarea sau infirmarea unor versiuni formulate de organul de urmărire penală, având un rol esențial în procesul de aflare a adevărului și de stabilire a răspunderii penale.

Conform prevederilor Codului de procedură penală al Republicii Moldova (în continuare CPP al RM), martorul este persoana citată în această calitate de către organul de urmărire penală sau de instanță, precum și persoana care face declarații, în modul prevăzut de CPP al RM, în calitate de martor. Ca martori pot fi citate persoane care posedă informații cu privire la vreo circumstanță care urmează să fie constatată în cauză [1].

Prin „declarațiile martorilor” se înțeleg „relatările făcute în fața organelor judiciare de către persoanele care au cunoștințe de natură să servească la aflarea adevărului într-un proces penal” [3]. În sursele de specialitate se arată că sunt declarații ale martorilor doar acelea care conțin cunoștințe complete despre activitatea infracțională desfășurată și pe baza cărora se pot reproduce exact toate împrejurările care caracterizează infracțiunea și pe infractor. În situația în care declarațiile martorilor conțin cunoștințe fragmentare, ele pot servi pentru completarea sau verificarea datelor și informațiilor existente în cauză [10, p. 10].

Cu toate că este una dintre cele mai folosite probe în procesul penal, declarațiile rămân a fi o probă afectată de subiectivism, având în vedere că nu provine de la o sursă obiectivă, ci provine de la o persoană, căreia îi este specific de a memoriza anumite momente ale vieții prin prisma aprecierii personale ale evenimentelor ce formează obiectul amintirilor.

Aprecierea unei fapte reprezintă o percepție personală, un sentiment psihologic interior al individului. Această percepție ia naștere în timpul procesului de analiză a acțiunilor respective, fiind filtrată prin prisma valorilor sale morale și etice, a viziunii sale asupra lumii, formată pe parcursul întregii vieți, precum și prin convingerile sale interne de natură morală. Un factor suplimentar de influență îl constituie contextul în care s-a aflat martorul: de exemplu, o situație stresantă, care poate afecta semnificativ modul în care acesta percepe cele întâmplate sau, dimpotrivă, un mediu neutru și liniștit, în care starea sa emoțională nu este exacerbată, iar activitatea sa cerebrală rămâne la un nivel stabil, permițându-i astfel să evalueze clar atât propriile acțiuni, cât și pe cele ale altor persoane. În plus, un rol esențial poate să îi revină și factorului temporal [17, p. 196].

Discuții și interpretări pe marginea problemei

Când abordăm subiectul citirii în ședința de judecată a declarațiilor martorului, care au fost date la etapa urmăririi penale, este firesc să abordăm principiile contradictorialității procesului penal, nemijlocirii și a egalității armelor.

Astfel, principiul contradictorialității garantează că atât acuzarea, cât și apărarea au dreptul de a prezenta probe și de a contesta probele părții adverse în condiții de egalitate. Acest principiu este esențial pentru un proces echitabil, asigurând că fiecare parte își poate susține punctul de vedere și poate combate argumentele celeilalte părți.

Principiul nemijlocirii presupune că instanța trebuie să aibă contact direct cu probele, inclusiv prin ascultarea directă a martorilor, pentru a aprecia în mod corect veridicitatea declarațiilor acestora. Audierea directă a martorilor permite judecătorului să observe comportamentul, reacțiile și atitudinea acestora, aspecte esențiale în evaluarea credibilității mărturiei.

Libera apreciere a probelor permite ca un organ judiciar care își formează o convingere să nu fie ținut vreodată de evaluarea dată probelor de către un alt organ judiciar sau că aprecierile organelor de urmărire penală ori ale procurorului nu se impun judecătorului, după cum judecătorul din căile de atac nu este ținut de convingerea celui care a judecat în primă instanță ș.a.m.d. [3].

Egalitatea armelor, ca principiu fundamental al unui proces echitabil, impune ca fiecare parte să beneficieze de aceleași drepturi și oportunități în administrarea și combaterea probelor. Dacă declarațiile martorilor sunt introduse în procedură doar prin citire, fără a se permite interogarea directă a acestora, partea adversă poate fi pusă într-o poziție dezavantajată, întrucât nu are posibilitatea de a adresa întrebări suplimentare sau de a contesta mărturia într-un mod eficient.

În cadrul judecății, apărarea beneficiază de cele mai extinse posibilități procesuale pentru administrarea probelor, incluzând prezentarea de dovezi proprii, interogarea persoanei vătămate, audierea martorilor, experților și specialiștilor. Spre deosebire de etapa urmăririi penale, unde drepturile procesuale ale apărării sunt limitate de specificul activității de urmărire penală, faza judecății asigură un cadru echitabil pentru verificarea și analizarea probelor, permițând astfel o examinare obiectivă a cauzei.

De asemenea, în această etapă se realizează pe deplin principiul nemijlocirii, prin posibilitatea instanței de a evalua direct atât declarațiile martorilor și părților, cât și alte mijloace de probă relevante. Această caracteristică a procesului penal conferă judecătorului oportunitatea de a aprecia în mod direct veridicitatea și consistența probatoriului, contribuind astfel la asigurarea unei soluționări conforme cu principiile legalității și echității procesuale. Totodată, accesul direct al apărării la probe și posibilitatea de a le contesta prin mijloace specifice determină consolidarea garanțiilor procesuale ale inculpatului. Respectiv, reieșind din caracterul subiectiv al declarațiilor, acestea în mod special urmează a fi examinate în cadrul ședinței de judecată, pentru a asigura inculpatului dreptul de a adresa întrebări și de a-i permite instanței să le aprecieze în mod individual.

Așa cum subliniază unii autori, interogarea efectuată de organul de urmărire penală în cadrul investigației preliminare a unei cauze penale este structurată într-un mod specific, ținând cont de poziția acuzatoare, și se desfășoară în condiții diferite de cele ale dezbaterii judiciare. În schimb, în cursul procesului judiciar propriu-zis, nu există o structură sau un plan clar de interogare, iar mărturiile sunt oferite spontan [15, p.17].

Pe de altă parte, instituția citirii declarațiilor martorilor în ședința de judecată este necesară pentru asigurarea celerității procesului penal, evitând amânări repetate cauzate de imposibilitatea prezentării acestora. În practică, prezența martorilor în instanță poate fi afectată de diverse motive obiective, cum ar fi starea de sănătate, schimbarea domiciliului, refuzul nejustificat de a se prezenta sau chiar decesul acestora. Amânarea succesivă a ședințelor de judecată în scopul obținerii mărturiei directe a unui martor ar putea conduce la tergiversarea procesului, afectând nu doar dreptul la un proces echitabil într-un termen rezonabil, ci și eficiența administrării justiției. Citirea declarațiilor deja consemnate în faza urmăririi penale sau în alte etape procedurale asigură continuitatea judecării, eliminând riscul blocajelor procesuale și garantând desfășurarea judecării într-un mod eficient și echilibrat.

Astfel, pentru ca procedura de citire a declarațiilor date de către martor la etapa urmăririi penale să fie conformă exigențelor dreptului la un proces echitabil, așa cum îl tratează CtEDO, trebuie să existe prevederi legale accesibile, previzibile și clare, care reglementează procedura respectivă, dar și un șir de garanții prevăzute pentru a asigura echilibrul, care poate fi afectat prin restrângerea dreptului la apărare.

În acest sens, CtEDO a dezvoltat cu titlu de principii condițiile în care este admisibilă recurgerea la citirea în ședința de judecată a declarațiilor date de către martori la etapele anterioare judecării.

Cauza *Al-Khawaja și Tahery c. Regatul Unit* [11] a marcat un moment definitoriu în interpretarea și aplicarea acestor principii, prin formularea unui test tripartit ce stabilește condițiile care trebuie îndeplinite cumulativ pentru ca o declarație scrisă a unui martor să fie admisă în procesul decizional. Aceste condiții pot fi rezumate după cum urmează:

1. Au existat motive adecvate pentru absența martorului la ședința de judecată și au fost luate măsuri rezonabile de autorități pentru a asigura prezența martorului în instanță? În calitate de motive adecvate, CtEDO ia în considerare decesul martoru-

lui, teama acestuia (instanța trebuind să analizeze cât de justificată este această teamă), trauma psihologică (situarea martorului în aceeași încăpăre cu partea vătămată și inculpatul), aflarea sa în străinătate și starea de sănătate care împiedică prezența în instanță. În plus, instanța trebuie să depună eforturi rezonabile pentru a asigura prezența martorului în proces pentru a depune mărturie.

2. Au avut mărturiile martorului o importanță exclusivă sau decisivă? Nu întotdeauna martorul ocular constituie martorul decisiv al infracțiunii. Mărturiile martorului sunt considerate decisive atunci când acestea sunt capabile să schimbe echilibrul probelor în favoarea uneia sau celeilalte părți.
3. Au existat factori de echilibrare suficienți, inclusiv garanții procedurale solide, astfel încât instanța, în ansamblu, să poată fi considerată echitabilă, și ce măsuri a luat instanța în acest sens?

În mod similar cauzei *AlKhawaja și Tahery c. Regatului Unit*, problematica utilizării declarațiilor scrise în absența prezenței fizice a martorului, punând accent pe imperativul respectării dreptului la confruntare și a posibilității de a efectua un interogatoriu efectiv este abordată în cauza *Schatshaschwili c. Germaniei* [13].

În *Klimentyev c. Rusiei* [12], Curtea a statuat că, pentru a asigura dreptul la un proces echitabil, este esențial ca toate probele să fie prezentate de față cu acuzatul, în cadrul unei audieri publice, pentru a se putea oferi contraargumente. Acest lucru nu înseamnă, totuși, că declarațiile martorilor trebuie făcute în fața tribunalului pentru a fi admise ca mijloace de probă. Utilizarea declarațiilor din faza de instrucție penală a cazului nu încalcă, în principiu, art. 6 par. 3 din CEDO, atât timp cât se respectă dreptul la apărare. De regulă, acest drept impune ca acuzatul să aibă ocazia de a pune întrebări martorului care depune mărturie împotriva sa, fie atunci când face aceste declarații, fie într-un stadiu ulterior al procedurilor [8, p. 1010].

Rezolvând problema acestor tipuri de încălcări, CtEDO pledează că aspectele legate de absența martorului la ședința de judecată nu pot fi soluționate uniform în diferite cauze penale, deoarece fiecare caz este unic, iar instanța trebuie să evalueze echitatea generală a procesului în ansamblu. La adoptarea deciziei de a declara publice mărturiile martorilor absenți, predate în cursul urmăririi penale, din perspectiva Curții, instanța trebuie să verifice dacă, în cadrul urmăririi

penale, partea apărării a avut o posibilitate practică reală de a adresa întrebări martorului. Este evident că această posibilitate poate fi realizată în cea mai mare măsură prin audierea martorului în prezență în cadrul urmăririi penale sau prin audierea în fața judecătorului de instrucție, cu acordarea părții apărării a posibilității de a pune întrebări martorului.

În contextul exigențelor stabilite pe cale jurisprudențială de către CtEDO, CPP al Republicii Moldova reglementează citirea declarațiilor martorului în art. 371. Astfel, citirea în ședința de judecată a declarațiilor martorului depuse în cursul urmăririi penale, precum și reproducerea înregistrărilor audio și video ale acestora, pot avea loc, la cererea părților, doar în două situații. Prima este aceea când există contradicții esențiale între declarațiile depuse în ședința de judecată și cele depuse în cursul urmăririi penale, iar a doua se referă la cazurile în care martorul lipsește în ședință și absența lui este justificată fie prin imposibilitatea absolută de a se prezenta în instanță, fie prin motive de imposibilitate de a asigura securitatea lui, cu condiția că audierea martorului a fost efectuată cu confruntarea dintre acest martor și bănuț, învinuit sau martorul a fost audiat în conformitate cu art. 109 și 110 CPP.

O situație distinctă este cea legată de declarațiile martorului minor. În acest sens, CPP prevede că, în cazul în care martorul minor a dat declarații în conformitate cu prevederile art. 110¹, citirea acestor declarații și reproducerea înregistrării audio/video a acestora vor înlocui audierea personală a minorului pentru a reduce o posibilă traumatizare a acestuia, cu excepția cazurilor în care, reieșind din circumstanțele cauzei, instanța de judecată consideră că minorul trebuie să dea declarații în ședința de judecată. Audierea repetată a minorului trebuie evitată în măsura în care acest lucru este posibil.

Citirea declarațiilor martorilor absenți în ședință

În continuare vom supune analizei mai detaliate citirea declarațiilor unor martori absenți în ședință, având în vedere că reglementarea legală existentă lasă un spațiu instanțelor de judecată pentru interpretarea acestora, bazându-se pe circumstanțele fiecărui caz în parte. În primul rând, absența martorului în ședința de judecată trebuie să fie justificată. Drept justificare poate fi imposibilitatea absolută de a se prezenta în instanță, fie imposibilitatea de a asigura securitatea martorului.

Astfel, pentru a aprecia corect absența unui martor, instanța de judecată trebuie să efectueze

o analiză detaliată a contextului, evaluând dacă motivele invocate îndeplinesc cerințele procedurale și garantarea dreptului la un proces echitabil. Printre motivele recunoscute ca justificative se numără cazurile în care martorul nu poate fi prezent din motive obiective, cum ar fi decesul, starea gravă de boală sau inaccesibilitatea acestuia. De exemplu, în situația în care martorul a decedat, imposibilitatea asigurării prezenței sale este incontestabilă, iar instanța poate opta pentru utilizarea altor forme de probă, cum ar fi declarațiile scrise, pentru a completa dosarul.

În mod similar, dacă martorul suferă de o boală severă care îl împiedică să se prezinte la ședință, această situație constituie un motiv serios, cu condiția ca veridicitatea și autenticitatea declarațiilor sale să poată fi ulterior verificate. Totodată, în cazurile în care martorul se află în detenție în străinătate sau este inaccesibil din alte motive logice sau juridice, instanța trebuie să analizeze dacă aceste circumstanțe justifică excepția de la prezența fizică, fără a afecta drepturile părților implicate.

În accepțiunea Curții Europene, clarificarea aspectului dacă există motive întemeiate pentru a admite depoziția unui martor absent este o chestiune preliminară care trebuie să fie examinată înainte de a examina dacă mărturia în cauză constituie o probă unică sau decisivă. Prin urmare, dacă un martor nu se prezintă în persoană pentru depoziție, autoritatea judiciară are obligația de a cerceta dacă această absență este justificată [14].

În același timp, dacă este imposibil să fie interogați martorii sau să se obțină audierea lor din cauza faptului că aceștia au dispărut, autoritățile trebuie să facă un efort rezonabil pentru a asigura prezentarea lor. Respectiv, este necesară existența unor probe cu privire la căutarea activă a acestuia prin intermediul organelor poliției sau, de exemplu, în cazul în care martorul își are reședința pe teritoriul unui stat străin, chiar prin apelarea la asistența juridică în materie penală [7, p. 17].

Condiția privind imposibilitatea martorului de a se prezenta în instanța de judecată a fost analizată de Curtea Constituțională, drept urmare fiind emiterea Deciziei de inadmisibilitate a sesizării nr. 9g/2023 [4]. Examinând sesizarea depusă, Curtea a menționat că legislatorul a stabilit necesitatea justificării imposibilității absolute a martorului de a se prezenta în instanță pentru a depune declarații. Totodată, motivele care ar justifica imposibilitatea absolută a martorului de a se prezenta într-o ședință de judecată precisă sunt chestiuni care trebuie examinate în fiecare caz particular de către instanța de judecată.

Dacă facem o paralelă cu reglementarea instanței analizate în legislația procesual-penală a Federației Ruse, atunci aceasta lasă mai puțin loc de interpretare pentru instanța de judecată, stabilind lista exhaustivă a cazurilor în care poate fi acceptată citirea declarațiilor martorului din faza de urmărire penală. Printre aceste cazuri se numără: decesul părții vătămate sau al martorului; boala gravă care împiedică prezentarea în instanță; refuzul părții vătămate sau al martorului, care este cetățean străin, de a se prezenta la citația instanței; dezastru natural sau alte circumstanțe extraordinare care împiedică prezentarea în instanță; dacă, în urma măsurilor adoptate, nu a fost posibilă stabilirea locului în care se află partea vătămată sau martorul pentru a fi citați în ședința de judecată [16].

În opinia noastră, acest model de reglementare nu este cel mai reușit. Deși această abordare oferă claritate și predictibilitate, ea lasă puțin spațiu de interpretare pentru instanță, limitându-i capacitatea de a adapta decizia la specificul fiecărui caz. Fiecare situație care ajunge în instanță este unică, iar subiectul abordat – echilibrarea între restrângerea dreptului la apărare și necesitatea de a oferi garanții pentru un proces echitabil – este deosebit de sensibil. O listă fixă de condiții, oricât de bine definită, nu poate cuprinde toate nuanțele și complexitatea situațiilor reale, unde contextul și circumstanțele particulare pot varia semnificativ.

Diametral opusă este abordarea expusă în CPP al României. Art. 381 alin.(7) din CPP al României [2] prevede că, în cazul în care audierea vreunui dintre martori nu mai este posibilă, iar în faza de urmărire penală acesta a dat declarații în fața organelor de urmărire penală sau a fost ascultat de către judecătorul de drepturi și libertăți, instanța dispune citirea depoziției date de acesta în cursul urmăririi penale și ține seama de ea la judecarea cauzei.

Observăm că, CPP al României nu specifică criterii precise în acest sens. Reglementarea românească se limitează, în esență, la două condiții: faptul că martorul a fost audiat în faza de urmărire penală și că ulterior audierea acestuia în instanță nu este posibilă. În acest context, lipsa unei enumerări clare a motivelor pentru care audierea în instanță devine imposibilă creează un spațiu de interpretare foarte larg pentru instanță, fiind reduse garanțiile pentru asigurarea echilibrului între drepturile părții acuzării și apărării.

Astfel, pentru a proteja în mod eficient drepturile părților și pentru a menține echitatea procesului, este esențial ca reglementarea să permită instanței un anumit grad de discreție. Instanța

trebuie să poată evalua individual fiecare caz, stabilind un echilibru adecvat între necesitatea administrării probelor și respectarea dreptului la o apărare completă. Deși este necesar să se definească anumite limite și principii de bază, acestea ar trebui să servească drept ghid, nu ca un set rigid de reguli ce restrânge posibilitatea unei analize detaliate a situației concrete.

Practica judiciară națională arată că instanțele de judecată se confruntă periodic cu situații în care trebuie să aprecieze caracterul justificat de neprezentare a martorului și să ia decizia asupra admisibilității probei cu declarații date de martor la faza de urmărire penală și citite în instanța de judecată.

În acest sens, într-o speță ajunsă la Curtea Supremă de Justiție, instanțele de fond și apel au apreciat admisibilitatea declarațiilor părții vătămate, constatând că, deși s-au luat măsuri pentru a asigura prezența acestuia (inclusiv amânarea ședințelor de judecată), refuzul ei de a se prezenta din motive obiective – neimputabile instanței – nu a afectat legalitatea procedurii. Confrunțarea efectuată în faza de urmărire penală și coroborarea declarațiilor cu alte probe au permis o apreciere corectă a credibilității, declarațiile fiind considerate suplimentare și nu decisive pentru condamnare. Aceste declarații ale părții vătămate de la faza urmăririi penale au fost suplinite și puteau fi coroborate cu ansamblul probator administrat de către acuzatorul de stat [5].

Într-un alt caz, examinat tot de Curtea Supremă [6], apărarea a susținut că nu a avut posibilitatea de a-l audia pe martorul acuzării în instanță. Instanța a evidențiat că, conform art. 109 Cod de procedură penală, reieșind din faptul că prezența martorului respectiv a fost greu de asigurat la judecarea cauzei din motivele aflării sale peste hotarele Republicii Moldova, martorul a fost audiat în faza de urmărire penală, în prezența apărării, unde a răspuns la peste 30 de întrebări referitoare la aspectele cheie ale cauzei. Declarațiile sale, preluate în aceste condiții, nu au fost considerate decisive pentru soluționarea cauzei, înregistrările audio și video rămânând probe concludente, ceea ce a determinat respingerea argumentelor apărării privind încălcarea dreptului inculpatului la apărare.

La examinarea admisibilității recursului, Curtea Supremă, printre altele, a subliniat, într-o speță rejudecată [9], necesitatea audierii unor martori, fapt menționat și în hotărâre, prin care cauza a fost trimisă la rejudecare. În această speță procurorul nu a demonstrat că martorii ce urmau a fi audiați nu erau în viață sau că nu puteau fi localizați, iar absența lor nu a fost justificată prin motive obiective. Astfel, neasigurarea

prezenței lor în instanță a exclus posibilitatea ca apărarea să pună în discuție credibilitatea declarațiilor depuse în faza urmăririi penale, afectând negativ echilibrul procesual.

Aceste exemple ilustrează modul în care instanțele naționale, prin evaluarea specifică a fiecărui caz, reușesc să asigure un echilibru între administrarea probelor și garantarea drepturilor procedurale ale părților, oferind un cadru relevant în analiza problemelor legate de audierea martorilor în instanță.

Coroborarea probelor

O altă condiție de care urmează să se țină cont în aprecierea admisibilității citirii în ședință de judecată a declarațiilor unor martori absenți la judecarea cauzei este ca aceasta să nu fie o probă determinantă și exclusivă și să fie apreciată în coroborare cu alte probe, care au fost nemijlocit cercetate în instanța de judecată.

Termenii „proba determinantă” și „proba exclusivă” se referă la situațiile în care o anumită probă are o influență decisivă asupra soluționării cauzei. Proba determinantă este cea care, prin valoarea sa probatorie, poate conduce la o concluzie certă privind existența faptelor incriminatoare. În schimb, o probă exclusivă este acea probă care, fiind singura utilizată pentru a stabili vinovăția, nu este susținută de alte elemente de probă. Utilizarea unei astfel de probe ca bază unică poate ridica probleme serioase privind dreptul la un proces echitabil, deoarece partea acuzată nu beneficiază de posibilitatea de a contracara sau de a examina în mod direct acea probă.

În practică, această condiție de coroborare înseamnă că, atunci când se dispune citirea declarațiilor unui martor absent, instanța trebuie să verifice dacă există și alte elemente probatorii - cum ar fi înregistrări audio sau video, expertize sau alte mărturii - care să susțină în mod independent constatările prezentate. În lipsa unei astfel de coroborări, se riscă ca depoziția respectivă să devină proba determinantă, afectând grav echilibrul procesual și reducând posibilitatea părții acuzate de a o contracara.

În lumina celor discutate privind importanța evitării utilizării unei probe determinant-exclusive, devine esențial să trecem la analiza garanțiilor ce trebuie asigurate acuzatului.

În cadrul procesului penal, garanțiile oferite acuzatului reprezintă elemente esențiale pentru asigurarea unui proces echitabil și pentru protejarea dreptului la apărare. Aceste garanții sunt deosebit de importante în situațiile în care martorii nu pot fi prezenți fizic în instanță. Astfel, CPP

al RM oferă un cadru legal detaliat pentru a gestiona astfel de cazuri, prin intermediul mai multor dispoziții care se completează reciproc.

Potrivit art. 109 din CPP al RM, se reglementează modul de audiere a martorului, iar alineatul (3) prevede că, în situația în care prezența martorului la ședința de judecată este imposibilă din cauza plecării acestuia peste hotarele țării sau din alte motive întemeiate - cum ar fi riscul de expunere la un pericol evident sau posibilitatea de revictimizare, procurorul poate solicita audierea acestuia de către judecătorul de instrucție. Audierea dată trebuie să fie realizată cu asigurarea posibilității ca bănuitul, învinuitul, apărătorul acestuia, partea vătămată, avocatul acesteia și procurorul să pună întrebări martorului. În plus, art. 109 alin. (3¹) oferă posibilitatea ca bănuitul, învinuitul și chiar partea vătămată să solicite, în condițiile prevăzute, audierea martorului. În caz de refuz din partea procurorului, partea care a solicitat audierea poate contesta decizia printr-o plângere adresată judecătorului de instrucție, asigurând astfel un control judiciar al etapei de urmărire penală.

Un alt aspect important îl reprezintă prevederile art. 113, conform cărora acuzatul are dreptul de a solicita, în etapa de urmărire penală, efectuarea unei confruntări cu orice martor al acuzării. Această garanție este crucială, deoarece îi permite acuzatului să clarifice eventualele neconcordanțe și să contracareze mărturiile prezentate, contribuind astfel la menținerea unui echilibru între interesele apărării și cele ale acuzării.

De asemenea, drept garanție poate fi considerat și faptul că norma referitoare la citirea declarațiilor martorilor absenți este considerată o măsură de ultimă instanță. Aceasta se aplică numai atunci când prezența fizică a martorului nu poate fi asigurată din motive întemeiate, iar instanța trebuie să aprecieze minuțios fiecare caz în parte, pentru a se evita situația în care o astfel de probă devine determinantă sau exclusivă.

În plus, o garanție suplimentară este și faptul că art. 389 alin. (3) din CPP prevede că declarațiile martorilor depuse în timpul urmăririi penale pot constitui baza sentinței de condamnare numai dacă sunt coroborate cu alte probe suficiente de învinuire și dacă, în faza de urmărire penală, a avut loc confruntarea cu bănuitul sau învinuitul, ori dacă martorul a fost audiat conform prevederilor art. 109 și art. 110, în cazul în care inculpatul nu a participat la confruntare în instanță. Această prevedere subliniază importanța integrării probelor, astfel încât nicio declarație să nu devină singura bază pentru o decizie de condamnare, protejând astfel dreptul acuzatului la un proces complet și echitabil.

Prin aceste garanții, CPP oferă un cadru robust de protecție a drepturilor acuzatului. Măsurile prevăzute la art. 109, art. 113, art. 371 și art. 389 asigură că, indiferent dacă martorul este prezent sau absent, audierea declarațiilor acestuia nu va compromite dreptul la confruntare și la o apărare efectivă. Instanțele trebuie să analizeze cu atenție fiecare situație, asigurând că orice mărturie este evaluată în contextul său, în combinație cu alte probe, pentru a preveni eventuale erori judiciare și pentru a menține un echilibru real între părțile implicate.

Concluzii

Concluziile analizelor efectuate evidențiază importanța unei abordări echilibrate privind instituția citirii declarațiilor martorilor absenți în ședința de judecată.

CPP al RM permite citirea depozițiilor martorilor absenți atunci când prezența lor în ședință este imposibilă. În acest context, considerăm că, la moment, prevederile CPP național sunt în concordanță cu viziunile CtEDO referitor la acest subiect, expuse în cauzele *Schatshaschwili*, *Al-Khawaja* și *Tahery*.

Totuși, un rol important în fiecare caz revine instanțelor de judecată, care efectuează exercițiul de apreciere a echilibrului procesului din punct de vedere al echității acestuia, atunci când se pune problema citirii declarațiilor martorilor absenți la judecarea cauzei. Prin urmare, se impune ca instanțele să dispună de un grad considerabil de discreție în aprecierea fiecărui caz, analizând individual motivele absenței martorului și evaluând dacă măsura citirii depozițiilor nu compromite echilibrul procesual.

Referințe bibliografice

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Nr. 122 din 14.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 248-251 (republicat).
2. Codul de procedură penală al României din 1 iulie 2010: Legea nr.135 din 01.07.2010. <https://legislatie.just.ro/public/detaliidocument/120611> (vizitat 15.02.2025).
3. Botez D. Importanța depoziției și a celorlalte probe/mijloace de probă pentru aflarea adevărului în procesul penal. <http://bit.ly/4klZ0DV> (vizitat 15.02.2025).
4. Decizia Curții Constituționale a RM nr. 47 din 27.04.2023 de inadmisibilitate a sesizării nr. 9g/2023 privind excepția de neconstituționalitate a sintagmei „prin imposibilitate absolută de a se prezenta în instanță” din articolul 371 alin. (1) pct. 2) din Codul de procedură penală. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2023, nr. 168-169.
5. Decizia Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 25.01.2017. Dosarul nr. 1ra-175/2017. https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8030 (vizitat 20.02.2025).
6. Decizia Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 06.11.2024. Dosarul nr. 1ra-735/23. https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=25361 (vizitat 20.02.2025).
7. Dolea I., Caraman V. Particularități privind admisibilitatea declarațiilor martorilor absenți la judecarea cauzei penale. În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Sociale)*, 2022, nr. 3(153), p.14-21.
8. Dolea I. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova* (Comentariu aplicativ). Ed. A II-a rev. și adăug. Chișinău: Cartea Juridică, 2020. 1408 p.
9. Încheierea Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 03.10.2024. Dosarul nr. 1ra-685/2022. https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=25220 (vizitat 20.02.2025).
10. Vizdoagă T., Ceachir A. Probleme și soluții în realizarea dreptului apărătorului de a administra proba cu martori. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2019, nr. 3(50), p.9-13.
11. *Case of Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom*. ECHR, 15 December 2011. <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-108072> (vizitat 17.02.2025).
12. *Case of Klimentyev v. Russia*. ECHR, 16 November 2006, final 23.05.2007. <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-78031> (vizitat 18.02.2025).
13. *Case of Schatschaschwili v. Germany*. ECHR, 15 December 2015. <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-159566> (vizitat 17.02.2025).
14. Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights. Right to a fair trial (criminal limb). <https://ks.echr.coe.int> (vizitat 18.02.2025).
15. Васяев А.А. О моменте оглашения в суде показаний свидетеля (потерпевшего), данных в ходе предварительного расследования по уголовному делу. В: *Адвокатская практика*, 2013, № 1, с.17-18.
16. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации от 18.12.2001 N 174-ФЗ (ред. от 15.12.2025, с изм. от 17.12.2025). <https://base.garant.ru/10108000/> (vizitat 18.02.2025).
17. Цветкова Е. В. Показания свидетеля как основной и распространенный вид доказательств в уголовном судопроизводстве. В: *Гуманитарные, социально-экономические и общественные науки*, 2023, № 5, с.194-197.